

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

Λογοτεχνία για Παιδιά Ι

Ενότητα 5: Ποίηση

Δημήτρης Πολίτης

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

Τ.Ε.Ε.Α.Π.Η.

Σκοποί ενότητας

- Διάκριση των ιδιαίτερων προσδιοριστικών στοιχείων της Ποίησης για Παιδιά.
- Αξιοποίηση κριτηρίων επιλογής ποιημάτων για νήπια-Καλλιέργεια της κριτικής διάθεσης των φοιτητών/φοιτητριών απέναντι στα ποιήματα για τα νήπια.
- Εμπλουτισμός των μεθόδων και των τεχνικών διδακτικής αξιοποίησης των ποιημάτων στο Νηπιαγωγείο-Αναζήτηση αποτελεσματικότερων τρόπων προσφοράς τους στα νήπια.

Περιεχόμενα ενότητας

- Γενικά-Εισαγωγικά-Εννοιολογικά, Ορισμοί, Διάκριση όρων («Παιδική Ποίηση» ή «Ποίηση για Παιδιά»), Ποίηση και μικρά παιδιά
- Προσδιοριστικά στοιχεία της ποίησης [εσωτερικά (δραματικό στοιχείο-αφηγηματικό στοιχείο-περιγραφή-στοχασμός-μεταφορά-ειρωνεία)-εξωτερικά (μέτρο, στίχος, στροφή, τόνος-ρυθμός, ομοιοκαταληξία, αστιξία, τομή, παρήχηση, επανάληψη, εικονοποιία, κ.ά.)], Γενικά χαρακτηριστικά-Κριτήρια καταλληλότητας της Ποίησης για Παιδιά, "Εντολές" του Kornei Tchoukowsky (Καρνέγι Τσουκόφσκι)
- Ενδεικτικές ποιητικές δραστηριότητες με τα μικρά παιδιά.

Η Ποίηση είναι η κύρια γενεσιουργός αρχή της λογοτεχνικής παιδείας.

- Συμβάλλει στη δημιουργία του ρυθμού αλλά και στην κατάσταση της χαλαρότητας.
- Ενυπάρχει σε αυτή η έννοια του ταιριάσματος και της προχωρημένης ευφυΐας, η οποία προκύπτει κατά την προσεκτική παρατήρηση των λέξεων που επιλέγονται και συνδυάζονται σε μετρικά σχήματα με επιτυχημένο τρόπο.
- Τέλος, στην Ποίηση οι αφηρημένες έννοιες οπτικοποιούνται και προσωποποιούνται κυρίως με τη χρήση της μεταφοράς.

«Παιδική Ποίηση»

ή

«Ποίηση για Παιδιά» ;

Ορισμοί της Ποίησης

I. A. Richards: «Η ποίηση είναι η υπέρτατη μορφή της συγκινησιακής χρήσης της γλώσσας».

P. Valéry: «Η ποίηση είναι η ανάπτυξη ενός 'ω', ενός κλητικού επιφωνήματος».

A. Εμπειρικός: «Η ποίηση είναι ανάπτυξη στίλβοντος ποδηλάτου».

Γ. Σεφέρης: «Η ποίηση είναι η ένα είδος χορού».

Ποίηση για Παιδιά

Η ποίηση αυτή, ως μια μορφή τέχνης, έχει για υλικό της τις λέξεις, ενώ εκφράζει ιδέες, σκέψεις και συναισθήματα που συνιστούν το περιεχόμενό της. Απευθύνεται στα παιδιά και στοχεύει στη μετάδοση της συγκίνησης που μεταφέρει αλλά και στην πρόκληση του ενδιαφέροντος του κοινού της.

Στοιχεία της Ποίησης (1): Εσωτερικά στοιχεία:

- Το **δραματικό** στοιχείο: (μη λυρικό) επικοινωνιακή πράξη (Jakobson)-αναφορά σε συμβάντα και καταστάσεις που βρίσκονται σε εξέλιξη.
- Το **αφηγηματικό** στοιχείο: περιγραφή καταστάσεων, στάσεων και συναισθημάτων.
- Η **περιγραφή**: ακουστικές και οπτικές εικόνες που αναφέρονται στο παρελθόν-εικονοποιία.
- Ο **στοχασμός**: προβληματισμός-εναλλαγή των προηγούμενων στοιχείων.
- Η **μεταφορά**: εκφράζει τη δημιουργική διάσταση της ποιητικής γλώσσας [παρομοίωση (σαν, όπως...), σύνδεση εικόνων με ιδέες, εξεζητημένη μεταφορά (επέκταση της παρομοίωσης), συμβολισμός (επέκταση της μεταφοράς), κ.ά.].
- Η **ειρωνεία**: λεκτικά ποιητικά παιχνίδια.

Στοιχεία της Ποίησης (2):

Εξωτερικά στοιχεία:

- **Μέτρο:** η μικρότερη δυνατή μετρική ενότητα.
  - ίαμβος ή ιαμβικό μέτρο: υ — ' , κα λός
  - τροχαίος ή τροχαϊκό μέτρο: — ' υ , γέ ρος
  - ανάπαιστος ή αναπαιστικό μέτρο: υ υ — ' , α γα θός
  - δάκτυλος ή δακτυλικό μέτρο: — ' υ υ , άν θρω πος
  - μεσοτονικό μέτρο: υ — ' υ , κεφάτος
- **Στίχος:**
  - δισύλλαβος, τρισύλλαβος, κ.λπ.
  - οξύτονος, παροξύτονος, προπαροξύτονος
  - διασκελισμός (Του Κίτσου η μάνα κάθονταν στην/ άκρη στο ποτάμι -
- **Στροφή:** δίστιχη, τρίστιχη, κ.λπ.
- **Τόνος-ρυθμός:**
  - γραμματικός-> αυτός που έχουν οι λέξεις
  - ρητορικός-> αυτός που δημιουργείται από τον αναγνώστη
  - ποιητικός->μέτρο, σύστημα τονισμένων και άτονων συλλαβών, που δημι-ουργεί και το ρυθμό.
- **Ομοιοκαταληξία:** εσωτερικός ρυθμός.
  - ζευγαρωτή->ααββ -πλεχτή->αβαβ
  - σταυρωτή->αββα
  - ζευγαροπλεχτή->ααβγγβ
- **Αστιξία:** έλλειψη σημείων στίξης.
- **Άλλα στοιχεία:** η τομή (ημιστίχια), η παρήχηση, η επανάληψη, η εικονοποιία, κ.ά.

“Εντολές” του Κορνεϊ Τσουκώσκι (Καρνέγι Τσουκόφσκι) (1882-1969) στους ποιητές που γράφουν για παιδιά [από το βιβλίο του: From Two to Five (1925)]:

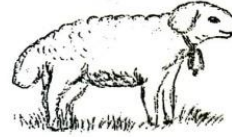
1. Ένα ποίημα για παιδιά πρέπει να έχει πλούσια εικονοπλασία.
2. Πλούσια δράση: κίνηση - εναλλαγή.
3. Η «ζωγραφική» με τις λέξεις πρέπει να είναι «λυρική».
4. Κάθε στροφή του ποιήματος πρέπει να έχει το δικό της ρυθμό και το δικό της συναισθηματικό χρωματισμό.
5. Η ποιητική έκφραση πρέπει να έχει μουσικότητα.
6. Η ομοιοκαταληξία συμβάλλει στην κατανόηση του ποιήματος, στην κατάκτηση της μητρικής γλώσσας και στην πρόσκληση ιδιαίτερης ευχαρίστησης.
7. Οι λέξεις που ομοιοκαταληκτούν πρέπει να είναι οι κύριοι φορείς του νοήματος της ποιητικής φράσης.
8. Κάθε στίχος πρέπει να έχει τη δική του ζωή.
9. Ο ποιητής πρέπει να χρησιμοποιεί περιορισμένο αριθμό επιθέτων, ενώ πρέπει να κυριαρχούν τα ρήματα και τα ουσιαστικά.
10. Να χρησιμοποιείται κυρίως το τροχαϊκό μέτρο.
11. Τα ποιήματα πρέπει να προκαλούν στα παιδιά τη διάθεση για παιχνίδι με ήχους και με λέξεις.
12. Η Ποίηση για Παιδιά πρέπει να έχει την επιδεξιότητα, τη δεξιοτεχνία, την τεχνική πληρότητα της ποίησης για τους ενήλικους.
13. Ο ποιητής που γράφει για παιδιά δεν έχει χρέος να ανταποκρίνεται μόνο στις ανάγκες των παιδιών, αλλά και να τα βοηθά να προσεγγίζουν αργά και προσεκτικά τις σκέψεις και τις αντιλήψεις των ενηλίκων.

Ενδεικτικές Δραστηριότητες

- Να διαβάζουμε πολλά ποιήματα στους μαθητές κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους.
- Να ενθαρρύνουμε τους μαθητές να φέρνουν στο σχολείο ποιήματα δικής τους επιλογής και να τα μοιράζονται με την ομάδα τους ή με ολόκληρη την τάξη σε μια "ώρα ποίησης".
- Να έχουμε πάντα διαθέσιμα ποιήματα σε μαγνητοταινίες που θα έχουν τη δυνατότητα να ακούν οι μαθητές, όποτε εκείνοι το θέλουν ή στην "ώρα της ποίησης".
- Να καθιερώσουμε το "ποίημα της εβδομάδας".
- Να δημιουργήσουμε κάρτες με ποιήματα και να τις ανανεώνουμε συνεχώς.
- Μια ομάδα από παιδιά μπορεί να παρουσιάσει ένα ποίημα στις υπόλοιπες (χωρίς προετοιμασία παρουσίαση, μικρής χρονικής διάρκειας, ή ακόμη και μια προετοιμασμένη "δραματοποίηση").
- Επιμέρους ομάδες μπορούν να προετοιμάσουν δικές τους μαγνητοταινίες με ποιήματα (για τη "γωνιά της ποίησης").
- Οι μαθητές μπορούν να δημιουργήσουν, σε επίπεδο ομάδας ή τάξης, ένα "βιβλίο ποίησης", ενώνοντας μαζί πολλές λευκές σελίδες.
- Κάθε μαθητής μπορεί να ζωγραφίσει μια εικόνα, μια σκηνή δικής του επιλογής από ένα ποίημα, ύστερα από συνεννόηση με τους άλλους. Στη συνέχεια όλες οι μερικές "απεικονίσεις" του ποιήματος μπαίνουν στη σειρά και το ποίημα λέγεται με εικόνες.
- "Καλλιτεχνική" (μετα)γραφή ενός ποιήματος.
- Οι μαθητές μπορούν να συζητήσουν ένα ποίημα σε επίπεδο ομάδας. Στη συνέχεια ένας εκπρόσωπος από κάθε ομάδα ανακοινώνει στην τάξη τα "ευρήματα" της συζήτησης. Οι εκπρόσωποι και τα μέλη κάθε ομάδας μπορούν να υποβάλουν ερωτήσεις ή απορίες στον εκπρόσωπο ή στα μέλη άλλης ομάδας. Στη διαδικασία αυτή μπορεί να συμβάλει και ο δάσκαλος με δικές του ερωτήσεις ή τοποθετήσεις.

Έλα ύπνε απ' τα βουνά
κι απ' τα κρύα τα νερά,
να υπνώσεις το παιδάκι
να κοιμάται σαν τ' αρνάκι
και σαν το χελιδονάκι

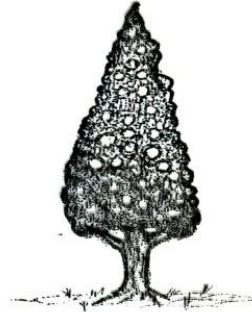

✽

Ύπνε που παίρνεις τα παιδιά, έλα πάρε και τούτο
μικρό μικρό σου το 'φερα, μεγάλο φέρε μου το.
Ναν', ω,ω,ω, ω,ω,ω ...
Ναν', ω,ω,ω, ω,ω,ω ...
Μεγάλο σαν ψηλό βουνό, ίσιο σαν κυπαρίσσι
κι οι κλώνοι του ν' απλώνονται σ' Ανατολή και Δύση.
Ναν', ω,ω,ω, ω,ω,ω ...
Ναν', ω,ω,ω, ω,ω,ω ...

✽

Νάνι, νάνι, νάνι, νάνι,
το παιδάκι μου να κάνει.
Νάνι του να κοιμηθεί
κι ύστερα να σηκωθεί.
Να το λούσω να τ' αλλάξω
να το στείλω στη δασκάλα
να 'ν' πιο όμορφο από τ' άλλα.

✽

Νάνι, νάνι, νάνι, νάνι
κι όπου το πονεί να γιάνει.
Νάνι, νάνι, κοίμησέ το
Παναγιά μου φύλαξέ το.
Νάνι του, νανάκια του
ύπνος στα ματάκια του.
Νάνι του να κοιμηθεί
το μικρό μου το παιδί.

✽

Διάφορες άλλες ευχές

Όταν έπεφταν τα παιδικά δόντια (οι νεογίλοι), τα παιδιά τα πετούσαν στα κεραμίδια και λέγανε τρεις φορές:

Φάε ποντικέ το δόντι μου
και δώσ' μου σιδερένιο
να ροκανίζω κόκαλα
να τρώω παξιμάδια.

*

Κουρούνα φάε το δόντι μου
και δώσ' μου σιδερένιο.

*

Να κρανοκόκαλο
και δώσ' μου σιδερένιο.

*

Να τοίχο το δοντάκι μου
και δώσ' μου σιδερένιο
να τραγανίζω τα κουτσά
να τρώω τα καρύδια.

*

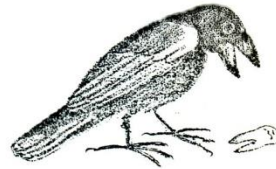
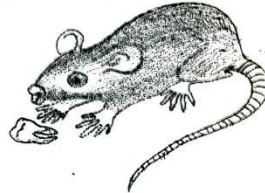
Ευχές προσωπικές

Κλέφτη μου, κλεφτάκο μου,
πήγαινε στη μάνα σου την αγκινάρα
και πες της να μου στείλει... (ευχή)

*

Αστέρι, πεφταστέρι
πέφτω να κοιμηθώ
κι όταν κοιμάμαι φέρε μου... (ευχή).

*

Καλλικάντζαροι & Νεράιδες

Για τους Καλλικάντζαρους

Φεύγετε να φεύγουμε
γιατί θα 'ρθει ο παπάς
με την αγιαστούρα του
και με τη βρεχτούρα του.

*

Φεύγετε να φεύγουμε
να παπάς με το σταυρό
παπαδιά με το θερμό.

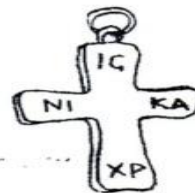
*

Για τις Νεράιδες

Ημείς αρπούμε τις μιλιές, ημείς καλές κυράδες
ακούτε μας, μιλάτε μας, ημείς καλές κυράδες.

*

Αμάραντῶ κι ἀπήγανο κι απ' τ' ἄλλο το βοτάνι
να το 'ξερε η μανούλα σου ποτέ παιδί μη χάνει.

Των Χριστουγέννων

Καλήν ημέραν άρχοντες
κι αν είναι ορισμός σας
Χριστού την θείαν γέννησιν
να πω στ' αρχοντικό σας.
Χριστός γεννάται σήμερα
εν Βηθλεέμ τη πόλει
οι ουρανοί αγάλλονται
χαίρει η κτίσις όλη.
Εν τω σπηλαίω τίκτεται
εν φάτνη των αλόγων
ο βασιλεύς των ουρανών
και ποιητής των όλων.
Πλήθος αγγέλων ψάλλουσι
το δόξα εν υψίστοις
κι εν τούτω άξιον εστί
η των αγγέλων πίστις.
Εκ της Περσίας έρχονται
τρεις μάγοι με τα δώρα
άστρον λαμπρόν τους οδηγεί
στης Βηθλεέμ τη χώρα.
Σ' αυτό το σπίτι το ψηλό
πέτρα να μη ραγίσει
κι ο νοικοκύρης του σπιτιού
χρόνια πολλά να ζήσει.

✠

Χριστούγεννα, Χριστούγεννα, 'πόψε Χριστός γεννιέται,
γεννιέται κι αναστήνεται, κι ο κόσμος δεν το νιώθουν.
Εκεί π' ακούμπησ' ο Χριστός, χρυσό δεντρίν εβγήκε,
χρυσό δεντρί χρυσόκλωνο κι αργυροφουντωμένο,
βαστούσε στα κλωνάρια του Ανατολή και Δύση,
και τα περικλωνάρια του όλα στο Σαλονίκι.

✠

Αιτίγματα

Συνήθως παίζονται με αρκετά παιδιά κι έναν ενήλικα ή μεγαλύτερο παιδί.

1. Ο γιος μου ο κοντοθόδωρος
πολλά ζωνάρια έχει.
2. Τρεις τρεις την πιάνουν και γεννά
μ' αλήθεια πρώτα πίνει
μαύρα τα κάνει τα παιδιά
και πίσω της τ' αφήνει.
3. Έχει φύλλα σα δεντρί
μα δεντρί δεν είναι.
Μέσα είν' άσπρο σαν τυρί
μα τυρί δεν είναι.
Έχει ποντικού ουρά
μα ποντικός δεν είναι.
4. Από χώμα πλάστηκα. Στη ζωή μου πολλούς εδρόσισα,
αλλά στο θάνατό μου κανείς δε βρέθηκε
να θάψει τα κόκαλά μου.
5. Άσπρος κάμπος μαύρα γίδια
χαρά στο νιο που τα λαλεί.
6. Κλειδώνω, μανταλώνω και κλέφτη βρίσκω μέσα.
7. Μια βαρκούλα φορτωμένη
στο λιμάνι πάει και μπαίνει.
8. Πάει, πάει, πάει
και πίσω δε γυρνάει.
9. Μακρύς-μακρύς καλόγερος
κουδούνια φορτωμένος.

Σπαζοκεφαλιές

1. Του Ζεβεδαίου τα παιδιά
ποιον είχανε πατέρα;
2. Δυο πατέρες και δυο γιοί
βγήκαν έξω κυνηγοί
και σκοτώσανε λαγούς
και τους φέραν κρεμαστούς
από έναν ο καθείς
δηλαδή το όλον τρεις.
Τρεις σας λέω, το σωστό,
μα πώς έγινε αυτό;
3. Ένας πατέρας κεφαλή,
δώδεκα γιοι ποδάρια,
και κάθε γιος στη ράχη του
έχει τριάντα κόρες.
Κάθε βράδυ πεθαίνει η μια,
ταχιά γεννιέται η άλλη.
4. Άμα χηρέψει η παπαδιά
παντρεύεται ο παπάς;
5. Ο παπάς κι η παπαδιά
ο Γιάννης κι η Μαρία
τηγανίσαν έξι αυγά
και φάγαν από τρία.

Εκκλησιά μολυβδωτή, μολυβδοκοντυλοπελεκητή,
 ποιος σε μολυβδοκοντυλοπελέκησε;
 Ο γιος του μολυβδοκοντυλοπελεκητή,
 Να 'χα κι εγώ τα σύνεργα τα μίνεργα του γιου του
 μολυβδοκοντυλοπελεκητή,
 θα σε μολυβδοκοντυλοπελέκαγα
 καλύτερα απ' το γιο του μολυβδοκοντυλοπελεκητή.
 (Μια φορά το κάθε παιδί).

Ανέβηκα στη τζιτζιριά, στη μιτζιριά, στη τζιτζιμιτζικοτζιριά,
 να φάω τα τζιτζιριά, τα μίτζια, τα τζιτζιμιτζικότζια.
 Και με βρήκε ο τζιτζιριάς, ο μίτζιας, ο τζιτζιμιτζικότζιας
 και μου 'φαγε τα τζιτζιριά, τα μίτζια, τα τζιτζιμιτζικότζια.
 (Μια φορά το κάθε παιδί).

✽

Εβγήκα στην πήλινη, τη δήλινη, την πιρνολινοκούκουδη,
 να μαζέψω τα πήλινα, τα δήλινα, τα πιρνολινοκούκουδα.
 Κι ήρθε ο λύκος, ο πήλινος, ο δήλινος, ο πιρνολινοκούκουδος
 να μου φάει την όρνιθα την πήλινη, τη δήλινη, την πιρνολινοκούκουδη,
 που κάνει τ' αυγά τα πήλινα, τα δήλινα, τα πιρνολινοκούκουδα.
 (Μια φορά το κάθε παιδί).

... * :

Η συκιά μας η διπλή
 η διπλογυρι-γυριστή
 κάνει τα σύκα τα διπλά
 τα διπλογυρι-γυριστά.
 Πάει ο σκύλος ο διπλός
 ο διπλογυρι-γυριστός
 να φάει τα σύκα τα διπλά
 τα διπλογυρι-γυριστά.
 (Μια φορά το κάθε παιδί).

✽

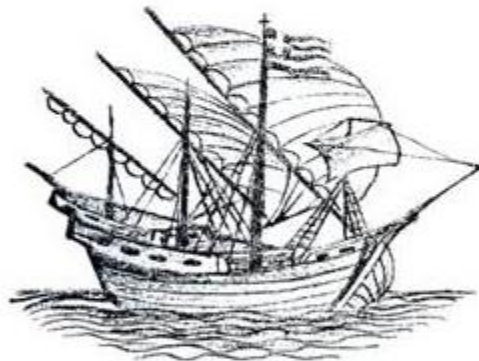
Μαριορίτσα

Μια φορά πήγα στη Σμύρνη
 μια φορά πήγα στη Σμύρνη
 και με πάντρεψαν οι φίλοι
 Μαριορίτσα μου (σώμα και κεφάλι δεξιά)
 Μαριορίτσα μου (σώμα και κεφάλι αριστερά)
 Και μου δώσαν μια γυναίκα
 και μου δώσαν μια γυναίκα
 που 'τρωγε για πέντε-δέκα (Ελευθερώνουν τα χέρια τους και κάνουν σαν
 να ρέχνουν φαγητό στο σόμα τους. Πιάνονται πάλι)
 Μαριορίτσα μου
 Μαριορίτσα μου.
 Τη Δευτέρα βάζει πλύση (κάνουν σαν να πλένουν στη σκάφη)
 τη Δευτέρα βάζει πλύση
 και την Τρίτη τα στραγγίζει (κάνουν σαν να στίβουν)
 Μαριορίτσα μου
 Μαριορίτσα μου.
 Την Τετάρτη τα απλώνει (κάνουν σαν να απλώνουν)
 την Τετάρτη τα απλώνει
 και την Πέμπτη τα μαζώνει (κάνουν σαν να μαζεύουν ρούχα)
 Μαριορίτσα μου
 Μαριορίτσα μου.
 Την Παρασκευή μπαλώνει (κάνουν σαν να μπαλώνουν)
 την Παρασκευή μπαλώνει
 το Σαββάτο σιδερώνει (κάνουν σαν να σιδερώνουν)
 Μαριορίτσα μου
 Μαριορίτσα μου.
 Και την Κυριακή αλλάζει (κάνουν σαν να βγάζουν τα ρούχα τους)
 και την Κυριακή αλλάζει.
 Ποποπό τι ψείρες βγάζει (κάνουν σαν να ξεψειρίζονται)
 Μαριορίτσα μου
 Μαριορίτσα μου.

(Τα παιδιά πιάνονται χέρι χέρι και κάνουν κύκλο. Ο κύκλος προχωράει περπατητά, όπως στους κυκλικούς χορούς. Όταν λένε "Μαριορίτσα μου", γέρνουν το κεφάλι μία δεξιά και μία αριστερά).

Πέντε ποντικοί μουτζούροι
κι άλλοι τρεις αλευρομούροι
μια φρεγάδα αρματώσαν
και φακή την εφορτώσαν.
Πέντε μέρες αρμενίζαν
και καιρό δεν εγνωρίζαν
και στο πέλαο που βγήκαν
'κει βαριά φουρτούνα βρήκαν.
Τρέχει ο ένας στο τιμόνι:
"Ωχ! κακός καιρός πλακώνει!".
Τρέχει ο άλλος στην αντένα:
"Θα χαθούμε τα καημένα!".
Πάει κι ο άλλος μες στ' αρμάρι:
"Βρε παιδιά, κακό χαμπάρι!".
Πάει κι ο άλλος μες στ' αρμάρι
για να τρώει παξιμάδι.
Πάει το ένα, πάει το άλλο
γίνηκε κακό μεγάλο.
Πέρα στο νησί εβγήκαν,
το 'στρωσαν και κοιμηθήκαν.

... * ...

Θέλ' τε ν' ακούστε ψέματα, πέντε σακιά γιομάτα;
Φορτώσαν έναν ποντικό σαράντα κολοκύθια
και μισογιόμι βάλανε πέντε σακιά ρεβίθια.
Ποιος είδε την πεντάμορφη, στη σκάλα ν' ανεβαίνει;
Ποιος είδε ψύλλους στο βουνό, σανίδες φορτωμένους;
Ποιος είδε ψύλους στ' άχερο, να παίζουν στο σκαμπίλι;
Ποιος είδε θηλυκό παπά και διάκο γκαστρωμένο;
Ποιος είδε τον ηγούμενο τριών μερών λεχώνα;
Ποιος είδε κότα με βρακί και κόκκορα με φέσι;

Βρέχει χιονίζει
τα μάρμαρα ποτίζει
ο ποντικός χορεύει
κι η γάτα τον γυρεύει.

*

Αναψαν τα φώτα
πίσω από την πόρτα
πάει η μάνα να τα δει
κι αμολάει μια πορδή.

**

Μάρω, καρκάρω,
το πεισί σου θα σ' το γδάρω
θα το κάνω τρακαζίκια
να το τρώνε τα ποντίκια.

*

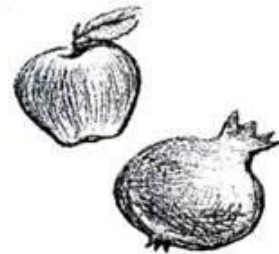
Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
για το δόλιο το κοτούφι.
– Πού θα βάλουμε τη νύφη;
– Από κάτω απ' το κρεβάτι
να 'ρθεί έν'α ποντικάκι
να της φάει το αυτιάκι.

*

Ανέβα μήλο,
κατέβα ρόδι
να σε ρωτήσω
πόσα χρονάκια
θε να ζήσω (Πετάει το μήλο ψηλά μετρώντας).

*

Σαλίγκαρε, μαλίγκαρε,
βγάλ' τα κέρατά σου.
Να μην πεθάνει η μάνα σου
και κλαίνε τα παιδιά σου.

Πρωτοβαδίσματα

Μωρέ παπά, μωρέ παπά,
πού τα πας τα πρόβατα
κάτω στα λακώματα.
Τρώνε οι λύκοι χαίρονται
κι οι αλεπές μαραίνονται.
Μωρέ παπά, μωρ' παπαρδέλη
πώς δεν το 'φραξες τ' αμπέλι
κι έμαθε ο λαγός να μπαίνει
και φορεί ποδήματα
και χαλάει τα κλήματα.

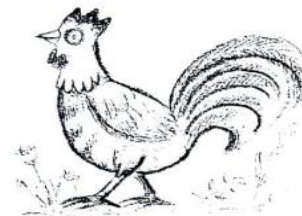

*

Πήγα παραπέρα μες στον Τηραπέρα
κι ηύρα μια κοπέλα που 'τρωγε σταφύλια
τ'ς είπα δος μου ένα, μου 'δωκε το ένα
τ'ς είπα δος μου κι άλλο μαύρο και μεγάλο
μου 'σकाσ' ένα μπάτσο κι έπεσα στο βάλτο
βγήκα το Σαββάτο σαν τραγί βαρβάτο.

*

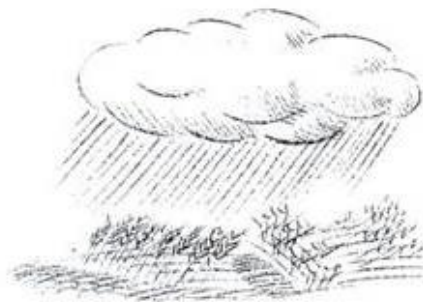
Σήμερα τα Φώτα
καρκαλίζει η κότα
πίσ' από την πόρτα
τη φωνάζει ο πέτος.
Δεν απολογιέται,
ρίχν' ένα λιθάρι
τσάκα στο ποδάρι.
Λέλε ποδαράκι μου
και καλαποδάκι μου.

*

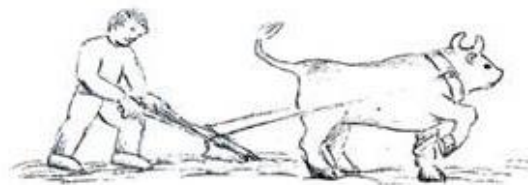

Περπερούνα περπατεί
για βροχή παρακαλεί.
Βρέξε, βρέξε μια βροχή.
Μια βροχίτσα σιγανή.
Να καρπίσουν τα χωράφια
και ν' ανθίσουν τ' αμπελάκια.
Τα σπαρτά μας να φωμίζουν
και τον κόσμο να πλουτίζουν
τα σιτάρια, τα κριθάρια,
καλαμάκια και μπαμπάκια.
Βρύζες, ρύζια, σταφυλάκια.
Εις τους κήπους μας χαρές
κι οι βραγιές μας δροσερές.
Μπάρες, μπάρες το νερό
και το γέννημα σωρό.
Κάθε στάχυ και κοιλό,
κάθε κούρβουλο φορτιό.
Έξω ξέρα και φτωχεια,
μέσα δρόσος κι ευλογία.

*

Περπερίτσες περπατούν
το Θεό περικαλούν
Θεέ μου, βρέξε μια βροχή
στα σιτάρια στα κριθάρια,
στου Θεού τα περιστέρια.
Όσες τρύπες το δερμόνι
τόσες θημωνιές στ' αλώνι.

*

Στον Πόντιο σκεπάζουν με λάπατα το παιδί που κάνει την ευχή:

Λαιπατάς θέλει νερό
της κανάτας το κρασί
κάθε κλήμα και βουτοί
κάθε στάχυ και κοιλό.

Παιέματα

Σαρανταπέντε λεμονιές στην άμμο φυτεμένες
και το νερό στη ρίζα τους και πάλι μαραμμένες.
Και μια δική μου λεμονιά χωρίς νερό καρπίζει
κάνει το φύλλο μάλαμα και το λεμόνι ασήμι
κι όποιος το κόψει κόβεται κι όποιος το φάει πεθαίνει
κι όποιος το καλομυριστεί αγάπη δεν κερδαίνει.

*

Πάπιες χήνες του γιαλού
πέρδικες του ποταμού,
έχει η γούρνα σας νερό,
να 'ρθει η κόρη μου να πιεί,
να λουστεί, να χτενιστεί
κι ύστερα να στολιστεί,
στο γιαλό να κατεβεί;

*

Η (όνομα κοριτσιού) η μικρή
πάει στο γάμο να χαρεί
κι έχασε το χαϊμαλί
και το βρήκε ένα παιδί.
Δώσ' μου εσύ το χαϊμαλί
να σου δώσω ένα φιλί.

*

Η (όνομα κοριτσιού) η μικρή
αγαπάει τον παπουτσιή
να την κάνει παπουτσάκια
να γυρίζει στα σουκάκια.

Ταχιρντί και ταχιρντό
 το παιδί θέλει χορό
 σύρτε φέρτε τα βιολιά.
 Είν' στην πάνω γειτονιά.
 Ποιος θα πάει να μου τα φέρει;
 πέντε τάληρα στο χέρι
 κι άλλα πέντε στη σακκούλα
 χόρεψε κυρά-Φωτούλα.

*

Πού 'ν 'το, πού 'ν 'το, να 'το, να 'το
 στην αμυδαλιά από κάτω
 να μαζώνει αμυδαλάκια
 με τα παχουλά χεράκια.

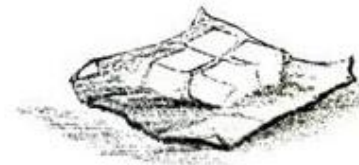

*

Κου πε πε και κου πε πε
 παλαμάκια παίξετε
 κι ο μπαμπάς του έρχεται
 και του φέρνει κάτι τι
 λουκουμάκια στο χαρτί.

*

Ταχιριρί, ταχιριρό,
 το παιδί θέλει χορό
 θέλει χορό θέλει τραγούδια
 τα βιολιά δεν είν' εδώ.
 Ποιος θα πάει να μου τα φέρει
 πέντε τάληρα στο χέρι
 κι άλλα πέντε στο μαντήλι
 για του παιδιού μου το χατήρι.
 Ταχιριρί του λέγανε
 και μου το παντρεύανε
 κι όλοι λέγανε να ζει
 και να μην αβασκαθεί.

ΤΑ ΤΖΙΤΖΙΚΙΑ

Ἡ Παναγιά τό πέλαγο
κρατοῦσε στήν ποδιά της
Τή Σίκινο τήν Ἀμοργό
καί τ' ἄλλα τά παιδιά της

Ἀπό τήν ἄκρη τοῦ καιροῦ
καί πίσω ἀπ' τούς χειμῶνες
Ἄκουγα σφύριζε ἡ μπουρού
κι ἔβγαιναν οἱ Γοργόνες

Κι ἐγώ μέσα στούς ἀχινούς
σίς γοῦβες στ' ἀρμυρίκια
Σάν τούς παλιούς θαλασσινοῦς
ρωτοῦσα τά τζιτζίκια:

— Ἐ σεῖς τζιτζίκια μου ἄγγελοι
γεία σας κι ἡ ὥρα ἡ καλή
Ὁ βασιλιάς ὁ Ἥλιος ζεῖ;
κι ὄλ' ἀποκρίνονταν μαζί:

— Ζεῖ ζεῖ ζεῖ ζεῖ ζεῖ ζεῖ ζεῖ

08. Ἐλύσης. Τα Ρω του Ἐρωτα (1986)

«Το φεγγαράκι απόψε...»

Το φεγγαράκι απόψε στο γιαλό
θα πέσει, ένα βαρύ μαργαριτάρι.
Κι απάνω μου θα παίζει το τρελό
τρελό φεγγάρι.

Όλο θα σπάει το κύμα ρουμπινί
στα πόδια μου σκορπίζοντας αστέρια.
Οι παλάμες μου θα'χουν γενεί
δυο περιστέρια.

Θ'ανεβούν – ασημένια δυο πουλιά –
με φεγγάρι δυο κούπες θα γεμίζουν,
με φεγγάρι τους ώμους, τα μαλλιά
θα μου ραντίζουν.

Το πέλαγο χρυσάφι αναλυτό.
θα βάλω τ'όνειρό μου σε καϊκι
ν'αρμενίσει. Διαμάντι θα πατώ
λαμπρό χαλίκι.

Το γύρω φως ως θαν τη διαπερνά,
η καρδιά μου βαρύ μαργαριτάρι.
Και θα γελώ. Και θε να κλαίω...Και να,
να το φεγγάρι!

Κώστας Καρυωτάκης

(«Το φεγγαράκι απόψε...», *Τα Νηπενθή*, 1921)

«Κοριτσάκι μου
θέλω να σου φέρω
τα φαναράκια των κρίνων
να σου φέγγουν τον ύπνο σου [...]

Θέλω να σου φέρω
ένα περβολάκι ζωγραφισμένο με λουλουδόσκονη
πάνω στο φτερό μιας πεταλούδας
για να σεργιανάει το γαλανό όνειρό σου... [...]

Κλαις, κοριτσάκι;
Λείπει η μητέρα;
Μην κλαις.
Η μητέρα που λείπει
έχει βγει μια στιγμή στον ουρανό
να ποτίσει
τα λουλουδάκια των άστρων.

Δυο μικρά αγγελούδια
τη συνάντησαν
στο πιο δροσερό
μονοπάτι του Παράδεισου.
Τη ρωτήσανε για σένα, κοριτσάκι,
βγάλαν δυο φτερά από τα φτερά τους και στα στέλνουν
να τα βρέξεις στην καρδιά μας και να γράψεις στο Θεό.

Γράφ' του: Καλέ Θεούλη,
εμείς είμαστε καλά.
Κάνε, καλέ Θεούλη
να 'χουν όλα τα παιδάκια
ένα ποταμάκι γάλα
μπόλικά αστεράκια
μπόλικά τραγούδια.
Κάνε, καλέ Θεούλη,
να 'ναι όλοι καλά
έτσι που και μεις να μη ντροπέμαστε
για τη χαρά μας».

Γ. Ριτσος, Πρωινό Άστρο (1955)

Ο ΗΛΙΟΣ ήταν πονηρός. Έχωνε τά χρυσά του κέρατα, σάν τράγος, ανάμεσα στίς καλαμιές, καί τό χρυσό του μάτι παραμόνευε τή γή.

Στή θρύση πλέναν οί κοπέλες τά πλουμιστά τους μεσοφόρια γιομάτα πράσινα πουλιά καί κόκκινα λουλουδία.

Ὁ μεσημεριανός ἀγέρας γαργάλαγε τίς χωματένιες φτέρες τῶν ξαπλωμένων χωρικῶν καί τίς μασκάλες τῶν κοριτσιῶν.

Καί τά κορίτσια θύμωναν καί γέλαγαν.

Καί πάνου οί λεῦκες πού ἔβλεπαν τ' ἀστεῖα καμώματα τοῦ ἀγέρα καί τό παιγίδισμα τῶν κοριτσιῶν, ξεκαρδιζόνταν ἀπ' τά γέλια, κι ὅλες μαζί χτυποῦσαν παλαμάκια μέ τίς μικρές ἀσημένιες παλάμες τους.

Τό γέλιο τους τό παίρναν τά σοδαρά πλατάνια κ' οί εὐγενικοί εὐκάλυπτοι, καί σάλεψε ὄλη ἡ ρεματιά ἀπ' τά γέλια τῶν πουλιῶν, τῶν νερῶν καί τῶν φύλλων.

Κ' ἐμεῖς κρυθόμαστε κάτω ἀπ' τά πράσινα φουστάνια τῶν θάμνων κι ἀφουγκραζόμαστε τό λαχάνιασμα τῆς γῆς καί τῶν λουλουδιῶν τά καρδιοχτύπια.

Γ. Ρίτσος. Μια Πυχολαμπίδα Φωτίζει ἐν Νύχτα (1984)

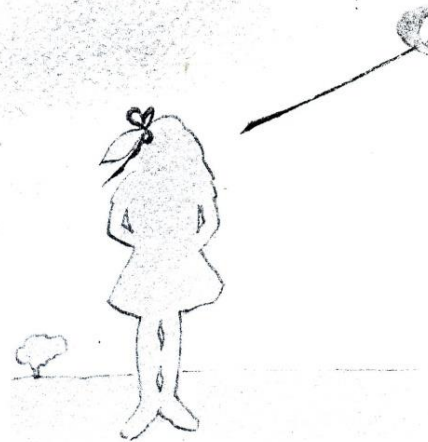

παιχνιδόλεξα

Τα παιδιά έχουν βασιλιά
κάποιον μπαρμπα-Ζαβολιά
μια ντομάτα έχει ελιά
έναν μπόγο για κοιλιά
όρθια σκούπα για μαλλιά
και κρεμάει χαϊμαλιά
σίδερα καρφιά παλιά
σε πορφύρα παρταλιά

κι ο Χριστάκης με το Δια
παίζουν ξύλα για βιολιά
και με παλαθή λαλιά
τραγουδούν με δυο πουλιά
για τον μπαρμπα-Ζαβολιά

κάποια ώρα τα πουλιά
τους μπερδεύουν τα μαλλιά
σαν να φτιάχνουνε φωλιά
για να κάνουν ζαβολιά.

Από το κλαδί στο φύλλο
έχω τον αγέρα φίλο

σφύρα αγέρα μου και μίλα
σαν χαϊδεύεις ρόδια, μήλα

θα σου ξεφλουδίσω σύκο
κι άντε να χορέψεις σήκω

κόκκινο γλυκό κεράσι
κερασιά θα μας κεράσει

στάζει αχ, ξίδι, στάζει αχ, λάδι
στάζει η αχλαδιά αχλάδι

απ' ανάμεσα στα φύλλα
τα μαλλιά μου, φίλε, φίλα

μ' έχεις θαρρώ, αγέρα, ντάμα
σαν χορεύουμε αντάμα

με ζουζούνια μέλισσες
την κορδέλα μ' έλυσες.

Θ. Χορζιάση. Παιχνιδόλεξα.

Κέδρος, 1986

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

1. Ακριτόπουλος, Α. *Η Ποίηση για Παιδιά και Νέους: Έρευνα, Μελέτη και Διδασκαλία*. Αθήνα: Ηρόδοτος, 1993.
2. Καρακίτσιος, Α. *Ποίηση για παιδιά και νέους: Αναθεωρήσεις και προοπτικές*. Θεσσαλονίκη: Ζυγός, 2008
3. Καρακίτσιος, Α. *Σύγχρονη Παιδική Ποίηση*. Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες, 2002.
4. Norton, D. *Μέσα από τα Μάτια ενός Παιδιού: Εισαγωγή στην Παιδική Λογοτεχνία*. Μτφρ. Φ. Καπτσίκη-Σ. Καζαντζή. Αθήνα & Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007.
5. Σακελλαρίου, Χ. *Ιστορία της Παιδικής Λογοτεχνίας. Ελληνική και Παγκόσμια: Από την Αρχαιότητα ως τις Μέρρες μας, με Στοιχεία Θεωρίας*. Αθήνα: Νόηση, ¹⁰2009.
6. Tsilimeni, T. & Papanou, P. «Poetry for young people in Greece: Themes, forms, types and trends». *Bookbird* 49(2) (2011): 17-24
<<http://muse.jhu.edu/login?auth=0&type=summary&url=/journals/bookbird/v049/49.2.tsilimeni.html>> [Ημερομηνία προσπέλασης: 15/2/2015].

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου της διδάσκουσας.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Δημήτρης Πολίτης 2015.

«Λογοτεχνία για Παιδιά Ι. Ποίηση». Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <https://eclass.upatras.gr/courses/PN1516>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση, Όχι παράγωγα έργα, Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λπ., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

